

СУЧАСНИЙ СТАН СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

CURRENT STATE OF THE INSURANCE MARKET OF UKRAINE

УДК 368.1

<https://doi.org/10.32843/infrastruct43-69>**Оскома О.В.**

к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів,
обліку та маркетингу
ДВНЗ «Придніпровська державна
академія будівництва та архітектури»
Терентьєва М.С.

студентка
ДВНЗ «Придніпровська державна
академія будівництва та архітектури»
Легка А.Д.
студентка
ДВНЗ «Придніпровська державна
академія будівництва та архітектури»

Oskoma Olena

Prydniprovsk State Academy
of Civil Engineering and Architecture
Terentieva Mariia

Prydniprovsk State Academy
of Civil Engineering and Architecture
Lehka Alina

Prydniprovsk State Academy
of Civil Engineering and Architecture

У статті розглянуто важливість існування страхового ринку як одного із провідних елементів національної економіки, процеси, які відбуваються в цій сфері, та те, що стримує розвиток. Проаналізувавши основні показники розвитку страхового ринку України, можна зазначити, що динаміка його розвитку покращилася. Але його структурні функціональні характеристики не відповідають сучасним вимогам середовища економічного ринку. З'ясовано, що для успішної роботи та розвитку на ринку страхових послуг потрібна злагоджена робота страхових компаній, які працюють на результат, а також важливим елементом залишається відповідність політики держави у питаннях страхового сектору в системі економічних відносин. У динаміці вітчизняного ринку страхування сьогодні відчувається збільшення бажання захисту власних майнових інтересів з боку юридичних і фізичних осіб. Сформульовані завдання демонструють, що страховий ринок має потенціал до покращення.

Ключові слова: страхування, страховий ринок, страхове майно, страхові виплати, страхові премії.

В статье рассмотрена важность существования страхового рынка как одного

из ведущих элементов национальной экономики, процессы, происходящие в данной сфере, и то, что сдерживает развитие. Проанализировав основные показатели развития страхового рынка Украины, можно отметить, что динамика его развития улучшилась. Но его структурные функциональные характеристики не соответствуют современным требованиям среды экономического рынка. Выяснено, что для успешной работы и развития на рынке страховых услуг нужна слаженная работа страховых компаний, которые работают на результат, а также важным элементом остается соответствие политики государства в вопросах страхового сектора в системе экономических отношений. В динамике отечественного рынка страхования сегодня ощущается увеличение желания защиты собственных имущественных интересов со стороны юридических и физических лиц. Сформулированные задачи показывают, что страховой рынок имеет потенциал к улучшению.

Ключевые слова: страхование, страховой рынок, страховое имущество, страховые выплаты, страховые премии.

The article considers the importance of the existence of the insurance market as one of the links in the national economy. After analyzing the main indicators of development of the insurance market of Ukraine, it can be noted that the dynamics of its development is positive. However, its structural functional characteristics do not meet modern requirements for the development of the economic environment. It was found out that for successful activity and improvement in the market of insurance services, the coordinated work of insurance companies and the compliance of state policy in this sphere of economic relations are necessary. The current state of the insurance market of Ukraine is considered and the dynamics of its development is analyzed. On the basis of the analyzed statistical data, the main prospects for the development of the Ukrainian insurance market are formulated, possible changes are made in the main players of the market and analyzed changes that may occur in the insurance portfolio of companies. Conclusions are made on the main reasons explaining these differences and possible further forecasts. The opinion of market experts regarding the degree of public confidence and what perspectives can be expected is considered. The main indicators of the insurance market in dynamics are analyzed, the main reasons predetermined for them are formulated. The main financial indicators of insurance companies' activity are analyzed, their dynamics analyzed, the possible reasons and consequences of the current market conditions are highlighted. Using official sources and content analysis, the structure of revenues of insurance premiums has been determined. The last significant changes in the structure of participants of the insurance market of Ukraine were investigated and potential prospects analyzed. On the basis of the research the tendencies of development of the insurance market of Ukraine are formulated and the indicated reasons provoked them. The main conclusions and recommendations for further study of the insurance services market in Ukraine are made and the role of the state in its effective functioning is highlighted.

Key words: insurance, insurance market, insurance property, insurance payments, insurance premiums.

Постановка проблеми. У динаміці вітчизняного ринку страхування сьогодні відчувається збільшення бажання захисту власних майнових інтересів з боку юридичних і фізичних осіб, становлення ринку з надання послуг у сфері страхування і створення механізму іпотечного кредитування, започаткування діяльності з питань пенсійного забезпечення. Проте недоліки у захисті прав і невелика база потенційних страховиків гальмують процеси удосконалення страхового ринку. На жаль, страхування зараз не є основним елементом вітчизняного економічного простору. Державний бюджет покриває більшість витрат на ліквідацію наслідків катастроф природного і техногенного характеру. Можливості вітчизняних компаній забезпечувати відшкодування значних страхових ризиків (екологічних, атомних, індустриальних,

транспортних) є незадовільними. Юридичні особи не володіють достатнім досвідом проведення цих видів страхових послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз міжнародного та вітчизняного досвіду становлення страхової системи та питань зі страхування життя описуються в дослідженнях таких науковців, як В.М. Фурман, С.С. Осадець, Я.П. Шумелда, О.О. Гаманкова, А.Д. Заруба, Т.М. Артюх, В.Д. Базилевич. В останніх публікаціях української економічної літератури частіше висвітлюються питання загального положення страхування. Проте дослідження інноваційних аспектів та шляхів розвитку страхового ринку не описуються у вітчизняній літературі.

Постановка завдання. Дослідити стан та характерні риси українського страхового ринку і

проаналізувати динаміку його розвитку. Виявити й описати можливості підвищення його ефективності.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Розвиток ринкових відносин, виникнення нових засобів зв'язку між усіма суб'єктами господарювання супроводжується можливою появою неочікуваних ситуацій, зростає ступінь ризику на кожному рівні. Найефективнішим засобом управління ризиком упродовж багатьох тисячоліть є страхування. У країнах, де ринкове господарство розвинене, страхування є однією з головних ланок економічної системи. Це сприяє стабільності суспільства, виступає гарантом того, що власники отримують компенсації в разі втрати майна чи доходу, застерігає страхувальника за будь-яких обставин. Страхування є одним із головних елементів сучасного соціуму [1].

Страхування є однією з трьох ланок системи фінансів. Воно базується на розподілі сукупного суспільного продукту і частки національного доходу. Також страхування характеризується економічними відносинами лише з перерозподілу доходів і накопичень, що пов'язані з компенсацією втрат будь-якого характеру. Тобто страхування пов'язане з імовірнісними переміщеннями грошових форм власності.

Станом на 30.09.2019 р. в Україні було 243 страхові компанії. З них СК "life" 1 – 24 компанії, СК "non-life" – 212 компаній. Але ця цифра щоразу зменшується. Порівняно з періодом попереднього року кількість СК зменшилася на 50.

Премії, активи, резерви. За статистичними показниками Нацкомфінпослуг, валові страхові премії за три квартали 2019 року зросли на 16%, виплати валові – на 12%. Чисті виплати і премії – на 14% і 19% відповідно. Кількість укладених договорів за січень – грудень 2019 року зросла на 4%, з клієнтами-фізособами – на 2%.

Драйвери ринку. Необхідно ще проаналізувати дані ризикового страхування та страхування життя. За три квартали 2019 року non-life виріс на 19%, life – на 20%.

Якщо зіставити ці дані та офіційні показники індексу споживчих цін, що за відповідний період становив 3%, то ця динаміка демонструє, що зростання ринку страхування не є наслідком інфляції.

У сфері ризиків найбільший ріст відбувається у секторі медичного страхування (+58%), у добровільному медичному страхуванні (+39%), у страхуванні транспортних засобів, до якого належать КАСКО, ОСЦПВ і «Зелена карта» (+17%), у страхуванні від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ (+15%), у страхуванні від нещасних випадків (+12%).

Виплати страховиків теж зросли. За три квартали 2019 року чисті виплати з ДМС зросли на 28,4%, за договорами страхування медичних

витрат – на 19,3%, у страхуванні авто – на 14,6%, у сфері страхування від нещасних випадків – на 11,4% [3].

Хоча, наприклад, компенсації з майнового страхування зменшилися на 19%, а в страхуванні від вогневих ризиків стихійних явищ – на 23%. Проте у таких видах процес врегулювання страхових випадків може продовжуватися довгий період. Тому можливо, що частина збитків 2018–2019 років відчується страховиками у 2020 році [3].

Фактори зростання. Вони у всіх секторах різні. Наприклад, страхування виїжджаючих за кордон, пов'язане зі збільшенням туристичного потоку з України, – це страхування медичних втрат. За даними Державної прикордонної служби, туризм у 2018 році зріс на 5,2%, а за перше півріччя 2019 року – на 5,6%. До цього ж виду потрапляють і сезонні заробітки за межами країни, коли користуються страхуванням життя.

Добровільне медичне страхування в Україні збільшується через великий потік попиту з боку бізнесу. Компанії насамперед повертають медстраховки до своїх соціальних пакетів для співробітників, використовуючи їх як стимул мотивації та утримання кваліфікованого персоналу.

Ринок автострахування слідує за авторинком. За даними Нацкомфінпослуг, станом на 31.03.2019 р. обсяг валових страхових премій з автострахування зріс на 24,9% – до 3,36 млрд. грн, а обсяг валових страхових виплат – на 11,7%, до 1,63 млрд грн.

За даними Моторного (транспортного) страхового бюро, влітку 2019 року середня ціна «автоцивілки» в Україні становила 603 грн. Роком раніше вона була на рівні 560 грн.

У вересні 2019 року набуло чинності розпорядження Нацкомфінпослуг № 538. Збільшено ліміти виплат з ОСЦПВ (зі 100 000 грн до 130 000 грн – за шкоду майну і від 200 000 до 260 000 грн – за шкоду життю і здоров'ю), тарифні коефіцієнти для авто на іноземній реєстрації. Було насамперед введено нове правило, згідно з яким під час укладання договору страхування враховується не місце реєстрації автомобіля, як було раніше, а місце реєстрації та проживання його власника.

До страхового майна належать пожежні ризики та стихійні явища, також беруть участь у цьому юридичні особи. Тож зараз бізнес стикнувся з великим зростанням кількості пожеж. У 2018 році було проведено статистику щодо виробничих об'єктів, на них було збільшення пожеж на 15%. І вже потім компанії стали замислюватися, що легше сплатити за страховий поліс. Сумарні втрати від усіх пожеж становили 8,3 млрд грн, а це немалі кошти для бізнесу. Тому зараз не тільки великий, але і середній бізнес починає усвідомлювати, що набагато дешевше заплатити за страховий поліс, ніж за втрати [3].

Страховання життя. Під час страхування життя валові платежі за 9 місяців 2019 року становлять 3294 млн грн, що на 20% більше, ніж за 9 місяців 2018 року (станом на 30.09.2018 – 2741,1 млн грн). Структура валових надходжень страхових платежів (премій, внесків) станом на 30.09.2019 року: 3188,1 млн грн (або 96,8%) надійшли від фізичних осіб; 105,6 млн грн (або 3,2%) надійшли від юридичних осіб. Станом на 30.09.2019 року збільшилася кількість застрахованих фізичних осіб на 16%, або на 677 821 особу (станом на 30.09.2018 застраховано 4 271 961 фізичну особу, станом на 30.09.2019 – 4 949 784 фізичні особи). За 9 місяців 2019 року застраховано 3 223 490 фізичних осіб, що на 38,4% або на 893 771 особу більше проти певного періоду 2018 року (за 9 місяців 2018 року застраховано 2 329 721 фізичні особи). Структура валових страхових премій та виплат із страхування життя станом на 30.09.2019 зображена на рис. 1 та 2. Обсяги надходжень валових страхових платежів та валових страхових виплат за 2016–2018 рр. станом на 30.09.2018 та 30.09.2019 зображено на рис. 3. Обсяг валових страхових виплат із страхування життя станом на 30.09.2019 становив 427,4 млн грн, що на 20,4% менше порівняно з відповідним періодом 2018 року (станом на 30.09.2018 – 536,8 млн грн).

Станом на 30.09.2019 величина зміни резервів із страхування життя становила 597,1 млн грн (таблиця 1), що менше на 20% порівняно з таким же періодом 2018 року. Головна величина зміни резервів зі страхування життя

сформована за іншими договорами накопичувального страхування (477,7 млн грн).

За 9 місяців 2019 року 8 СК “Life” отримали негативне значення приросту резервів із страхування життя на загальну суму 152,0 млн грн, що пов’язано з достроковим розірванням договорів страхування (за підсумками 9 місяців 2018 року від’ємне значення задекларували 7 СК “Life” на загальну суму 56,6 млн грн). Приріст резервів із страхування життя становив 749,2 млн грн. Найбільший приріст страхових резервів зі страхування життя (більше 90 млн грн) зафіксований чотирма страховими компаніями “Life” у розмірах 397,8 млн грн, 109,6 млн грн, 97,4 млн грн та 91,7 млн грн (53,1%, 14,6%, 13,0% та 12,2% від загального приросту резервів відповідно).

На цей рік у страховиків дуже оптимістичні прогнози. Зростання збережеться на тому ж рівні, що і у 2019 році. «У 2020 році зростання буде порівнянним з 2019-м, тобто в межах 20%», – впевнений Перетяжко. Причому ключові сегменти – автострахування, ДМС, майно – плюс-мінус повторять динаміку минулого року.

Зміниться система регулювання і нагляду. НБУ візьметься за якість та прозорість ринку. Це означає, що тим страховикам, які не ведуть діяльність (так звані компанії-ліцензії) або ж беруть участь у схемах оптимізації оподаткування та виведення грошей через перестраховання, Нацбанк, швидше за все, вкаже на двері. Така ж доля чекає і страховиків, які мають непрозору структуру власності. Так що страховий ринок, як свого часу і банківський, очікує чистка. Кількість гравців на ньому може

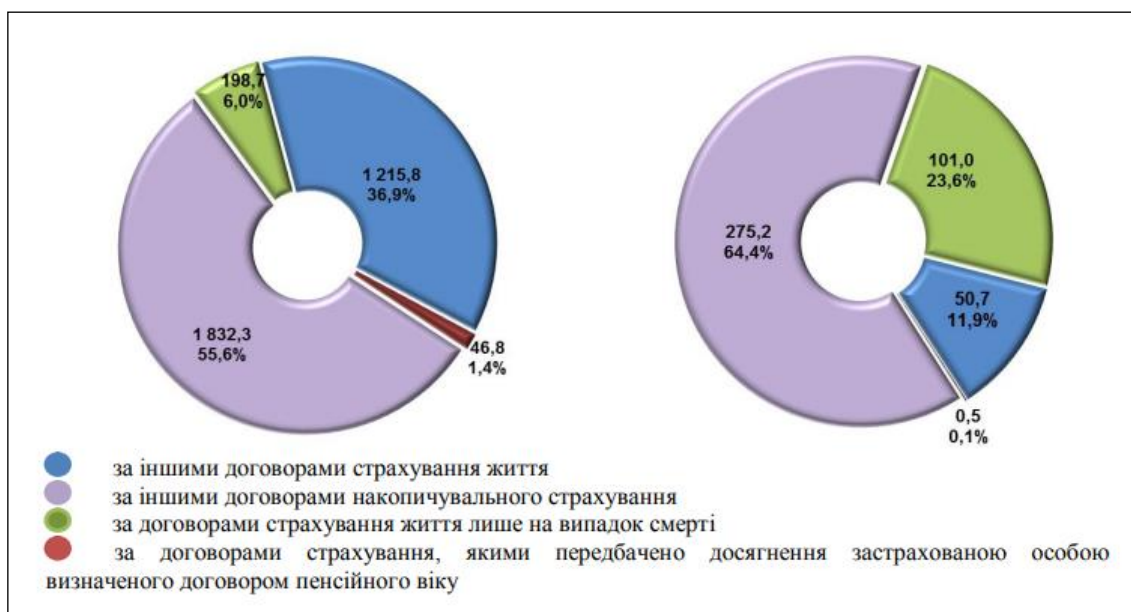

Рис. 1. Структура валових страхових премій із страхування життя станом на 30.09.2019 (млн грн)

Рис. 2. Структура валових страхових виплат із страхування життя станом на 30.09.2019 (млн грн)

скоротитися вдвічі і більше. Хоча, якщо згадати, що лише сто страховиків роблять всю «касу», такий сценарій є цілком логічним і очікуваним.

У січні 2020 року НБУ вже зробив два підрозділи, що займатимуться регулюванням небанківського фінансового ринку. Це департамент методології регулювання діяльності небанківських фінансових установ та департамент нагляду за страховим ринком [2].

Висновки з проведеного дослідження.

У статті детально розглянуто нинішній стан економіки країни. Україна має забезпечити стабільність

і зростання активності страховика, що ефективно впливає на активність інвесторів міжнародного ринку щодо фінансування українських компаній.

Протягом довгих років відповідальність перед страхувальником не входила до основних завдань роботи страхових компаній, проте ця тенденція змінилася. Зараз питання відповідальності перед страхувальником – це головна мета діяльності, відповідальний крок у здійсненні захисту суспільства й економіки. Сформульовані завдання демонструють, що страховий ринок перебуває не в кращому стані, проте можливі покращення. Головне – не

Рис. 3. Динаміка страхових премій та страхових виплат зі страхування життя за 2016–2018 рр., 9 місяців 2018–2019 рр. (млн грн)

Таблиця 1

Зміна резервів зі страхування життя за 9 місяців 2018–2019 рр.

Показники	9 місяців 2018	9 місяців 2019	Темпи приросту, %
	млн грн.		
Величина зміни резервів із страхування життя, у тому числі, яка відповідає:	748,0	597,0	-20,2
інвестиційним доходам, що застосовуються для розрахунку страхових тарифів;	185,1	188,1	1,6
індексації розмірів страхових сум та (або) страхових виплат за офіційним індексом інфляції;	59,2	89,8	51,7
частині інвестиційного доходу від розміщення коштів резервів із страхування життя, що залишилась після передбачених статтею 9 закону України "Про страхування" обов'язкових відрахувань у математичні резерви та вирахувань витрат страховика на ведення справи;	225,3	393,6	74,7
загальному обсягу збільшення розмірів страхових сум та (або) страхових виплат (бонусів), які визначено за іншими фінансовими результатами діяльності згідно з договорами страхування, що передбачають участь страхувальника в інвестиційному доході страховика:	21,8	15,8	-27,5
величині зміни розмірів страхових сум та (або) страхових виплат за договорами страхування, грошові зобов'язання за якими визначено у вільноконвертованій або розрахункових величинах.	28,4	-62,8	-321,1

припиняти досліджувати й аналізувати показники страхових компаній країни. Державні органи мають налагоджувати стан інформаційної політики, щоби збільшити зацікавленість населення у страхових послугах і не зупиняти проведення заходів із покращення результативної роботи суб'єктів ринку страхування. Сучасна тенденція ринку страхування – збільшення ролі онлайн-страхування, що активно започаткували вітчизняні страхові компанії. Так, згідно з даними експертів, близько 5% страхових продуктів в Україні продаються через інтернет. Одна з головних переваг інтернет-страхування полягає в тісному контакті страховика із потенційно зацікавленими клієнтами, що позитивно впливає на його розвиток. Тому сучасні технології сприяють покращенню сфери страхування.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Страхування навчальний посібник / В.М. Стецюк В.М. та ін. ; за ред. Т.А. Говорушко. Львів : Знання, 2014. 328 с.
2. Постанова Правління Національного банку України від 18 червня. 2015. № 3914. *Постанови Національного банку України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0011500-18> (дата звертання: 03.04.2020).
3. Підсумки діяльності страхових компаній за 9 місяців місяців 2019. URL: <https://forinsurer.com/files/file00668.pdf> (дата звернення 03.04.2020).
4. Харламов П. Публікації страхування : Ризики у тренді. URL: <https://mind.ua/publications/20207077-riziki-u-trendi-chomu-strahovij-rinok-be-rekordi> (дата звернення: 03.04.2020).
5. Базилевич В.Д., Базилевич К.С. Інформаційний пакет із сертифікатної освітньої професійної програми «СТРАХОВА СПРАВА». Дніпропетровськ, 2012. 216 с.
6. Заруба О.Д. Страхові послуги: Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни: монографія / за ред. Т.М. Артюх. Івано-Франковськ, 1998. 321 с.
7. Навчальний методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни / О.О. Гаманкова та ін. ; за заг. ред. О.О. Гаманкової. Житомир, 2000. 120 с.
8. Шумелда Я. П. Основи актуарних розрахунків. Розрахунків : навчальний посібник для студентів спеціальності "Фінанси". Суми, 2003. 160 с.

REFERENCES:

1. Hovorushko T.A., Stetsiuk V.M. (2014) «Mahnoliia 2006» [*Insurance*]. Ukrainian, Lviv pp. 328.
2. Postanova Pravlinnja: Nacionaljnogho banku Ukrainy vid 18 chervnja (2015) № 3914 / Postanovy Nacionaljnogho banku. [*Resolution of the Board of the National Bank of Ukraine*] Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0011500-18> (accessed 03 april 2020).
3. Pidsumky diialnosti strakhovykh kompanii za 9 misiatsiv (2019) [*Resultsofinsurancecompanies-for9months*] Available at: <https://forinsurer.com/files/file00668.pdf> (accessed 03 april 2020).
4. Kharlamov P. (2020) Publikatsii strakhuvannia: Ryzky u trendi [*Insurance publications: Risks the trend*]. Available at: <https://mind.ua/publications/20207077-riziki-u-trendi-chomu-strahovij-rinok-be-rekordi> (accessed 03 april 2020).
5. Bazylevych V.D., Bazylevych K.S. (2012) Strakhova sprava [*Insurance business*]. Dnipropetrovsk (in Ukraina).
6. Zaruba O.D. (1998) Strakhovi posluhy: Navchalno-metodychnyi posibnyk dlia samostiinoho vyvchennia dystsypliny [*Insurance services: Training manual for independent study of the discipline*] Ukraina: Ivano-Frankivsk, pp. 321.
7. Hamankova O.O., Artiur T.M., Horianska S.V. (2000) Strakhuvannia: Navch.-metod. posibnyk dlia samost vyvch.Dyst. [*Insurance: Teaching method manual for self studied Disc*] Ukraina: Zhytomyr, pp. 120.
8. Shumelda Ya. P. (2003) Osnovy aktuarnykh rozra-khunkiv. Navchalnyi posibnyk dlia studentiv spetsialnosti "Finansy". [*Textbook for students majoring "Finance"*] Ukraina: Sumy, pp. 160.